

Zichtlijnen parkaanleg Duinrell

Historie en huidige situatie

juni 2015

Foto voorzijde: zichtlijn 6 vanaf de vml. huisplaats in noordwestelijke richting geblokkeerd door het Tikibad.

COLOFON

juni 2015

Opdrachtgever: Gemeente Wassenaar

Contactpersoon: de heer M. Veliscek en mevr. C. Scheffer

Projectteam Stichting In Arcadië

Drs R.H.M. van Immerseel historicus

Ir P. Verhoeff landschapsarchitect BNT

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke manier dan ook, zonder schriftelijke toestemming van Stichting In Arcadië.

Zichtlijnen parkaanleg Duinrell

Historie en huidige situatie

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	5
2. Zichtlijnen	9
3. Algemene conclusie	19

juni 2015

STICHTING IN ARCADIË

't Zand 44, 3811 GC Amersfoort
t. 033 4480035 w. www.stichtinginarcadie.nl

Locatie voormalige huisplaats, nu parking 3.

1. INLEIDING

In het kader van art. 3.1.6. van de Bro heeft de gemeente Wassenaar in het voorontwerp bestemmingsplan Duinrell een beknopte cultuurhistorische analyse en waardestelling opgenomen die dient als onderbouwing om te kunnen aangeven hoe met de aanwezige cultuurhistorische waarden rekening moet worden gehouden. In dit kader heeft Stichting In Arcadië in opdracht van de gemeente Wassenaar specifiek onderzoek verricht naar:

1. De historische betekenis van de zichtlijnen zoals die voorkomen op de kaart van het Bestemmingsplan Duinrell 2006 en de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015;
2. De cultuurhistorische betekenis van de zichtlijnen in relatie tot de huidige situatie.

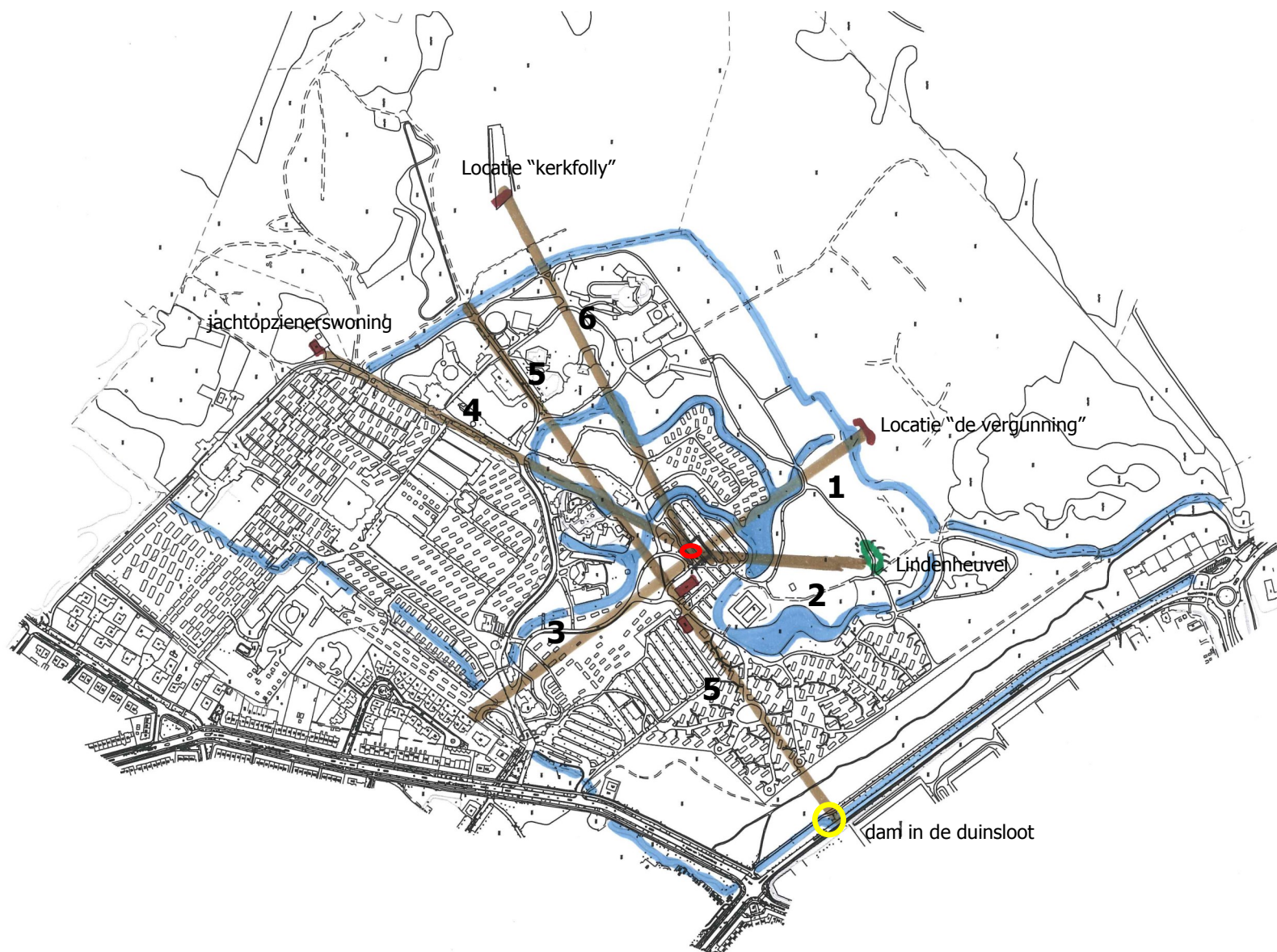
Voor deze rapportage is als eerste de historische betekenis van de zes zichtlijnen onderzocht. Hiervoor is gebruik gemaakt van bestaande literatuur, kaarten en afbeeldingen. Vervolgens is op dinsdag 26 mei 2015 een terreinbezoek gebracht waarbij de locaties van alle zichtlijnen zijn bekeken ten behoeve van de duiding van de cultuurhistorische betekenis in de actuele situatie. Per zichtlijn is de historische ontwikkeling in kaart gebracht, vervolgens de actuele situatie beschreven gevolgd door een conclusie.

Het rapport wordt afgesloten met een algemene conclusie waarin de cultuurhistorische relevantie van de zichtlijnen in de huidige situatie in relatie tot de gehele ruimtelijke samenhang en herkenbaarheid/beleefbaarheid van Duinrell als buitenplaats en parkaanleg wordt geïllustreerd.

Alle foto's tenzij anders aangegeven zijn gemaakt op 26 mei 2015.

De (voormalige) zichtlijnen ingetekend op de juiste locatie. De rode cirkel geeft de locatie van het vml. huis Duinrell weer.

2. ZICHTLIJNEN

ALGEMENE BEVINDINGEN

Met betrekking tot de onderzoeksvraag worden eerst de algemene bevindingen besproken, waarna per zichtlijn historie en actuele situatie worden behandeld.

Het aantal zichtlijnen op de kaart Bestemmingsplan Duinrell 2006 verschilt van het aantal op de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015. Tevens blijkt dat na verdere bestudering op beide kaarten de locatie van het huis niet exact op de juiste plaats staat weergegeven. Hierdoor zijn de historische zichtlijnen 1, 2,3, 4 en 6 op de kaarten Bestemmingsplan Duinrell niet op de exacte plaats geprojecteerd. Voor de leesbaarheid van onderstaande rapportage zijn de zichtlijnen genummerd 1 tot en met 6 nader geduid en beter gepreciseerd op afb. 1.

De verschillen zijn:

- Zichtlijn 5 die de gehele aanleg van oost naar west doorkruist is niet opgenomen op de kaart Bestemmingsplan Duinrell 2006 maar staat wel op de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015;
- Zichtlijn 6 vanaf Parking 3 (voormalige plaats huis Duinrell) in westelijke richting naar het hoogste punt van Zuid-Holland (met de uitkijktoren) in de duinen staat wel op de kaart Bestemmingsplan Duinrell 2006 weergegeven maar is niet opgenomen op de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015.

In de navolgende paragrafen worden de zichtlijnen ieder individueel besproken.

Huis Duinrell kort voor de afbraak in 1986

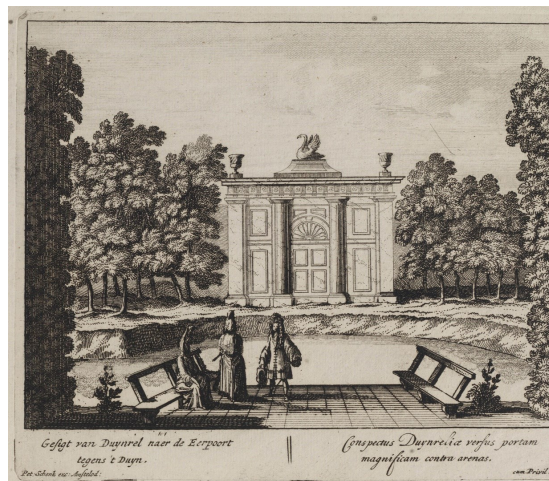
1701

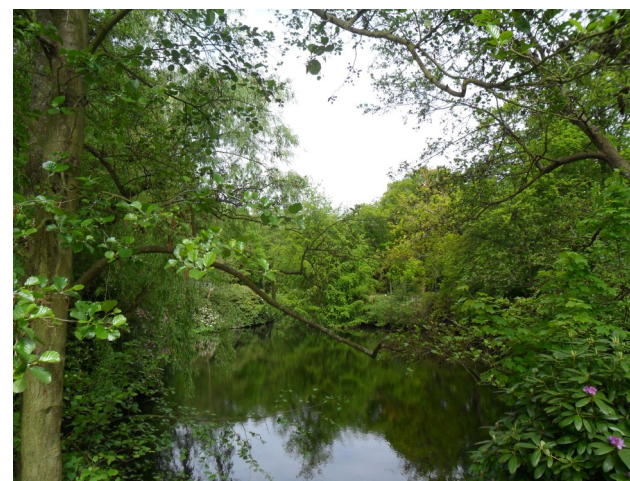
Kom in de duinsloot met locatie van "de vergunning"

Laan tussen vijver en duinsloot richting "de vergunning"

1701

Zicht over vijver vanaf vml. huis richting "de vergunning"

Geblokkeerd zicht over vijver richting vml. huis

2. ZICHTLIJNEN

ZICHTLIJN 1

HISTORISCH OVERZICHT

Zichtlijn 1 is in of kort na de bouw van het buitenhuis in 1682 aangelegd. Zichtlijn 1 en zichtlijn 3 vormden in de geometrische tuinaanleg samen de centrale as. Zichtlijn 1 betrof de as ten noorden van huis Duinrell richting de duinen. Zichtlijn 3 betrof de as over het voorplein richting het dorp. Zichtlijn 1 werd aan de noordzijde beëindigd door de "Eerpoort" en was voorzien van een laanbeplanting vanaf het hek dat aan het einde van de geometrische tuin. Deze poort stond ten noorden van de duinsloot, die hier een halfcirkelvormige uitstulping kende.

Deze structuur is voor het eerst weergegeven op 4 gravures uit 1701 door Petrus Schenck. Dit betreft de overzichtsgravure van Duinrell en drie gravures getiteld "Gesicht van Duynrel achter vande Duyn naer 't Huys", "Gesicht van Duynrel van 't Hek van de Groote Tuyn naer de Eerpoort tegens 't Duyn", "Gesicht van Duynrel uit de Boven Sael over de Groote Tuyn" en "Gesicht van Duynrel naer de Eerpoort tegens 't Duyn". Het grote aantal gravures gewijd aan deze zichtlijn duidt het belang hiervan aan in de geometrische tuinaanleg.

Bij de verandering van de aanleg in landschapsstijl begin 19e eeuw wordt de centrale as als geometrische structuur deels opgeheven maar blijft als zichtlijn bestaan. De zichtlijn voert dan over gazon en de tot slingervijver vergraven ronde kom achter het huis. Ten noorden van de slingervijver blijft de laanbeplanting gehandhaafd. Deze structuur is zichtbaar op het Kadastraal Minuut Plan Wassenaar sectie F, 1e blad uit 1822.

In de verandering van de aanleg in landschapsstijl rond 1890 blijft zichtlijn 1 gehandhaafd. De vijver in de zichtlijn wordt wederom vergraven. In deze periode is waarschijnlijk de "Eerpoort" als pointe de vue vervangen door de prieelbank genaamd "de vergunning" met een vergelijkbare vormgeving. Ten zuiden van de duinsloot wordt de zichtlijn begeleid door een laanbeplanting van eik. Zowel prieelbank als eikenlaan zijn zichtbaar op een foto uit 1920.

Na W.O. II wordt de prieelbank wegens bouwvalligheid afgebroken. In 1986 met de sloop van huis Duinrell is het huis als zuidelijk zichtpunt van de zichtlijn verdwenen. Op de plek van het huis wordt dan Parking 3 aangelegd en het terrein tussen de vijver en de duinsloot wordt ingericht als camping.

HUIDIGE SITUATIE

In de huidige situatie is zichtlijn 1 nog grotendeels aanwezig. Dit betreft vanaf de locatie van het voormalige huis Duinrell gezien:

- De vijver;
- De eikenlaan vanaf de vijver tot aan de duinsloot;
- De halfronde uitstulping in de duinsloot;
- De plaats van de prieelbank is herkenbaar.

De zichtlijn wordt geblokkeerd door:

- De overhangende beplanting aan weerszijden van de slingervijver;
- De opgaande beplanting die Parking 3 aan het zicht moet onttrekken;
- Een containeropstelplaats en de beplanting aan de noordzijde van de slingervijver.

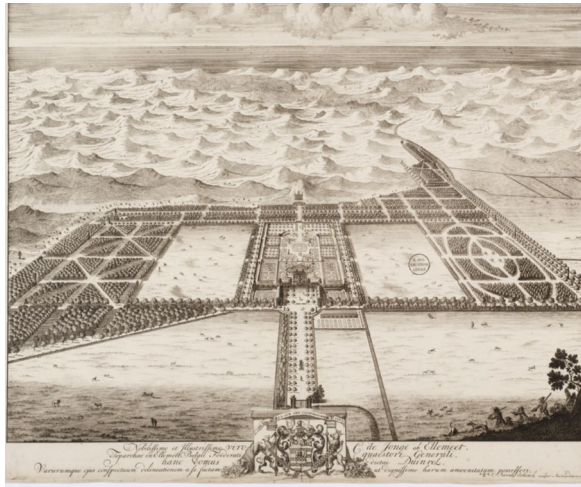
Het huis en de prieelbank als beëindigingen van de zichtlijn ontbreken. Het terrein in de zichtlijn tussen de slingervijver en de duinsloot is ingericht als kampeerterrein.

CONCLUSIES

- Zichtlijn 1 is niet exact op de juiste locatie weergegeven op de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015.
- Zichtlijn 1 vormt samen met zichtlijn 3 in oorsprong als centrale as de belangrijkste dragende structuur van de tuin- en parkaanleg. Door de blokkerende werking van de beplanting en de aanleg van het kampeerterrein is de zichtlijn niet beleefbaar maar wel vrij eenvoudig te herstellen.

Aanbeveling:

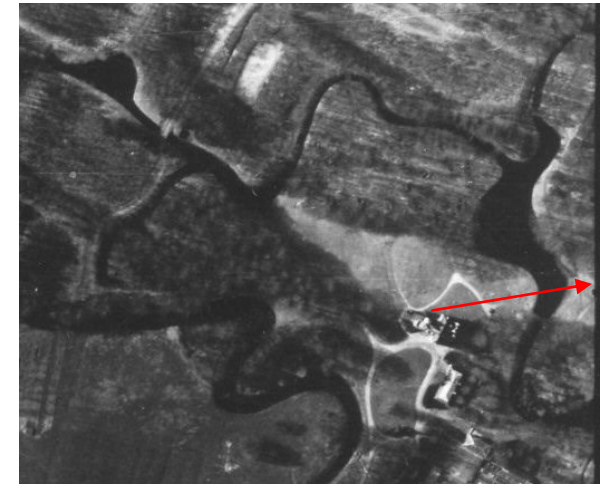
- Zichtlijn 1 handhaven in het Bestemmingsplan Duinrell;
- Oriëntatie zichtlijn overnemen conform tekening p.8.

1701

1876

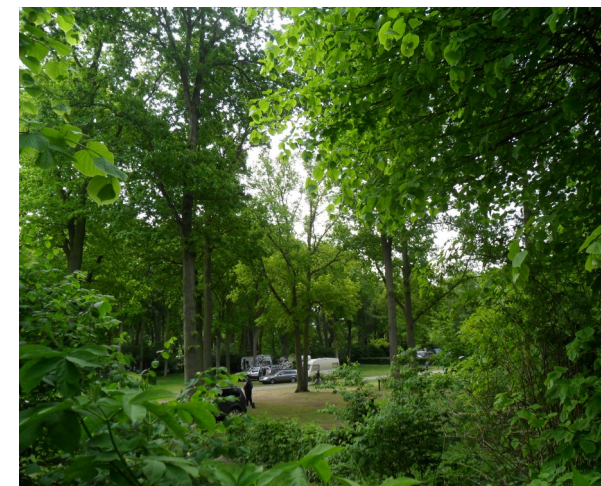
1945

1822

1894

Vanaf Lindenheuvel richting vml. Hertenkamp

ZICHTLIJN 2

HISTORISCH OVERZICHT

Op de Bestemmingsplankaart uit 2006 (en overgenomen op de concept Bestemmingsplankaart Duinrell 2015) staat zichtlijn 2 weergegeven als een zicht dat vanaf de voormalige huis Duinrell in noordelijke richting naar de dam in de duinsloot bij het kampeerveld Lindenveld voert. Deze zichtlijn komt als structuur niet voor in de geometrische tuinaanleg zoals zichtbaar op de overzichtsgravure van Duinrell uit 1701 door Petrus Schenck.

Zichtlijn 2 komt ook niet voor als structuur tijdens de eerste fase van de verandering van de aanleg in landschapsstijl zoals zichtbaar op het Kadastraal Minuut Plan Wassenaar sectie F, 1e blad uit 1822.

Tijdens de derde fase van de verandering in landschapsstijl die rond 1890 plaatsvond zijn de diverse vijvers met elkaar verbonden tot een grote meanderende vijverpartij. Bij de vergraving wordt tevens een groot eiland (de Hertenkamp/ later Dierenweide) ten noordoosten van het huis aangelegd door de vijver te verbinden met de noordelijke duinsloot. Op topografische kaarten van na de derde fase is geen zichtlijn 2 herkenbaar.

Op een luchtfoto van 26 februari 1945 valt de Hertenkamp net buiten beeld. Wel is op deze luchtfoto een open zicht richting de Hertenkamp herkenbaar. Dit zicht ligt echter noordoostelijker dan de geprojecteerde zichtlijn 2. Op de plaats van zichtlijn 2 is dichte beplanting herkenbaar.

Uit topografische kaarten valt op te maken dat de Hertenkamp sinds fase 3 een vrij open structuur heeft gehad bestaand uit weide/gazon met solitaire bomen en boomgroepen. Aan de noordoostzijde van de Hertenkamp bevindt zich een

terreinverhoging met een oude lindenlaanbeplanting, de zogenaamde "Lindenheuvel". Vermoedelijk was de zichtlijn gericht op de "Lindenheuvel".

HUIDIGE SITUATIE

De zichtlijn is onderbroken door:

- De opgaande beplanting in de Hertenkamp/Dierenweide;
- De opgaande beplanting die Parking 3 aan het zicht moet onttrekken.

Het huis als beëindiging van de zichtlijn ontbreekt.

CONCLUSIES

- Zichtlijn 2 is niet exact op de juiste locatie weergegeven (overgenomen van de bestemmingsplankaart uit 2006) op de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015.
- Als er een zichtlijn 2 is geweest van uit het huis Duinrell zal deze meer in noordoostelijke richting hebben gelegen en gericht zijn geweest op de Hertenkampweide met vermoedelijk de Lindenheuvel als beëindiging van het zicht. Zichtlijn 2 wordt onderbroken door opgaande beplanting en is in de huidige situatie als zichtlijn niet meer beleefbaar maar wel vrij eenvoudig te herstellen.

Aanbeveling:

- Zichtlijn 2 handhaven in het Bestemmingsplan Duinrell;
- Oriëntatie zichtlijn overnemen conform tekening p.8.

1701

1822

Halverwege vml. huis en toegangspoort richting toegangspoort

1701

1876

Vanaf toegangspoort richting vml. huis

ZICHTLIJN 3

HISTORISCH OVERZICHT

Zichtlijn 3 is in of kort na de bouw van het buitenhuis in 1682 aangelegd. Zichtlijn 1 en zichtlijn 3 vormden in de geometrische tuinaanleg samen de centrale as. Zichtlijn 1 betrof de as ten noorden van huis Duinrell richting de duinen. Zichtlijn 3 betrof de centrale as over het voorplein richting het dorp. Zichtlijn 3 bestond in de geometrische tuinaanleg uit een zicht in de as van het huis over het voorplein en een brede laan, de "Voorlaen" genoemd met dubbele laanbeplanting aan weerszijden. De laan liep als as door tot aan een poortwachterswoning met het grote toegangshek aan de wetering. Opvallend genoeg maakte de laan als entree een verspringing ter hoogte van de wetering. Van hier voerde de laan met een bocht naar het tweede laandeel (het huidige fiets/wandelpad tussen entree Camping Duinrell & Duingalows en de Storm van 's-Gravesandeweg). Deze structuur is voor het eerst weergegeven op drie gravures uit 1701 door Petrus Schenck. Dit betreft de overzichtsgravure van Duinrell en drie gravures getiteld "Gesicht van Duynrel uyt de Bovensael over 't Pleynde Voorlaen", "Het Huis van Duinrel uyt de Laen van voren" en "Gesicht van Duynrel van 't Hek van de Voorlaen naer 't Huys". Het grote aantal gravures gewijd aan deze zichtlijn duidt het belang hiervan aan in de geometrische tuinaanleg.

Bij de eerste fase van de verandering van de aanleg in landschapsstijl blijft dit deel van de centrale as ongewijzigd. Deze geometrische structuur is nog geheel zichtbaar op het Kadastraal Minuut Plan Wassenaar sectie F, 1e blad uit 1822.

In de tweede fase van de verandering in landschapsstijl die tussen ca. 1855 en 1876 plaatsvindt is de Voorlaan als laan en zichtlijn bewust uitgeoetst en vervangen door een gebogen toegangslaan in landschapsstijl. Bij deze verandering wordt het westelijke koetshuis afgebroken. De laan kwam met een bocht uit bij de oorspronkelijke locatie van het toegangshek en poortwachterswoning. Sindsdien is van een zichtlijn geen sprake meer. Deze nieuwe situatie is zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1876).

Later is de poortwachterswoning uit 1682 vervangen door een dienstwoning in neo-Hollandse renaissancestijl (huidige pand Duinrell 1, gedateerd laatste kwart 19e eeuw). De oorspronkelijke oostelijke laansloot uit 1682 blijft tot in de 20^e eeuw nog herkenbaar op topografische kaarten.

HUIDIGE SITUATIE

Zichtlijn 3 is sinds de aanleg van de gebogen oprijlaan tussen ca. 1855-1876 geheel verdwenen. Het terrein in de voormalige zichtlijn kent in de huidige situatie een inrichting bestaand uit:

- Beplanting (deels bewust aangeplant in de periode 1855-1876;
- Gebouwen van de Duinrell receptie;
- Duingalows en stacaravans;
- Tentenveld;
- Parking 3 (voormalige locatie huis Duinrell) met afschermende beplanting.

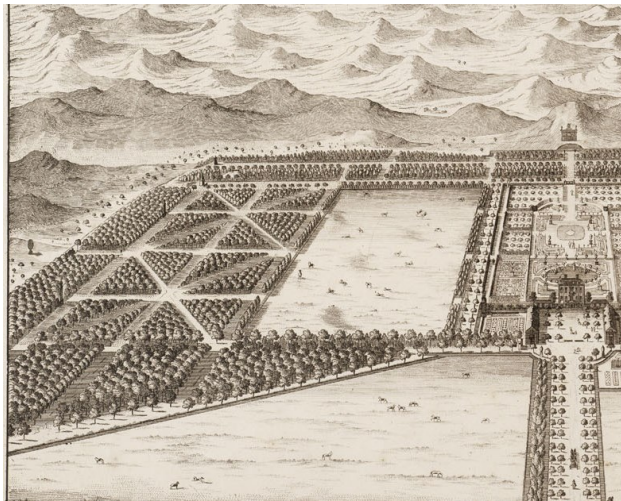
Het huis als beëindiging van de zichtlijn ontbreekt.

CONCLUSIE

- De (voormalige) zichtlijn 3 is niet exact op de juiste locatie weergegeven op de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015.
- Zichtlijn 3 vormde samen met zichtlijn 1 in oorsprong als centrale as de belangrijkste dragende structuur van de tuin- en parkaanleg. Met de aanleg van de gebogen oprijlaan in landschapsstijl in de periode 1855-1876 is zichtlijn 3 verloren gegaan.

Aanbeveling:

- Zichtlijn 3 laten vervallen in het Bestemmingsplan Duinrell.

1701

1876

Vanaf plein richting jachtopzienerswoning

1934

Vanaf jachtopzienerswoning richting vml. huis

Vanaf jachtopzienerswoning richting plein

ZICHTLIJN 4

HISTORISCH OVERZICHT

Zichtlijn 4 is als structuur in of kort na de bouw van het buitenhuis in 1682 aangelegd. De structuur bestond uit een sloot die de zuidelijke grens van een driehoekige perceel bos vormde en aantakte op de gracht rond de westelijke moestuin. Vanaf de huidige jachtopzienerswoning Duinrell tot halverwege het driehoekige perceel bos werd de grenssloot begeleid door een laan. De laan ging halverwege de zuidelijke zijde van het driehoekige bosperceel met een hoek in noordelijke richting naar de dwarsas. Deze structuur is voor het eerst weergegeven op de overzichtsgravure van Duinrell uit 1701 door Petrus Schenck.

De structuur komt ongewijzigd voor op het Kadastraal Minuut Plan Wassenaar sectie F, 1e blad uit 1822. Van een zichtlijn op het huis is dan nog geen sprake. Hiervoor staan in 1822 een schuur (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel uit 1832, kadastraal perceel nr. 41) en het westelijke bouwhuis (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel uit 1832, kadastraal perceel nr. 18) in de weg. Op de ets van Duinrell in P. Lutgers, *Gezigten in de omstreken van 's-Gravenhage en Leyden* (Amsterdam 1855) is het westelijke bouwhuis nog aanwezig.

In de tweede fase van de verandering in landschapsstijl tussen ca. 1855 en 1876 is de laan langs de grenssloot doorgetrokken tot aan de dwarsas op de hoek met de westelijke moestuin zoals zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1876). Vermoedelijk zijn tegelijkertijd het westelijke bouwhuis (in ieder geval na ca. 1855) en de schuur afgebroken zodat de laan als zichtlijn op het huis diende.

Omstreeks 1900 wordt de jachtopzienerswoning Duinrell gebouwd, zodat vanuit het huis de zichtlijn beëindigd wordt door deze woning.

Bij de vierde fase van de verandering in landschapsstijl voor 1934 is de westelijke moestuin opgeheven en de gracht rond de westelijke moestuin en een deel van de grenssloot in een slingervorm vergraven. Hierbij is de weg Duinrell verlegd. Ter hoogte van de wegverlegging wordt de grenssloot bewust verbreed tot in de zichtlijn. De slingervijver wordt hiermee onderdeel van de zichtlijn. Deze verandering is voor het eerst zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1934) terwijl Bonneblad nr. 421 (uitgave 1929) de oude situatie toont.

In 1986 met de sloop van huis Duinrell is het zichtpunt van de zichtlijn verdwenen. Op de plek van het huis is Parking 3 aangelegd.

HUIDIGE SITUATIE

In de huidige situatie resteert van zichtlijn 4 nog enkele losse fragmenten:

- De laan vanaf de voormalige jachtopzienerswoning tot aan de bebouwing plein;
- De tot slingervijver vergraven grenssloot.

De zichtlijn is onderbroken door:

- De bebouwing aan en inrichting van het plein;
- De opgaande beplanting die Parking 3 aan het zicht moet onttrekken.

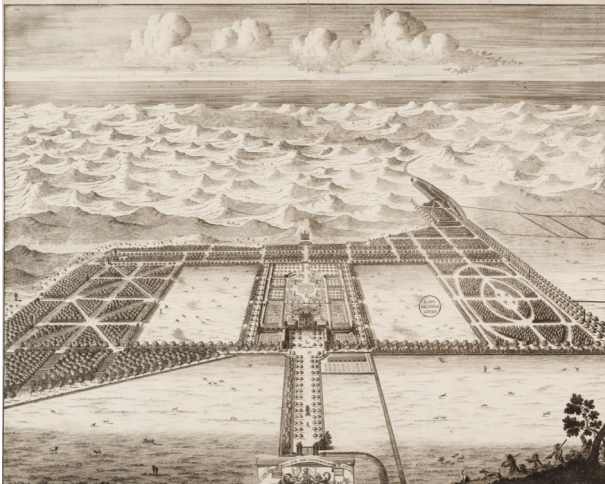
Het huis als beëindiging van de zichtlijn ontbreekt.

CONCLUSIES

- De (voormalige) zichtlijn 4 is niet exact op de juiste locatie weergegeven op de conceptkaart Bestemmingsplan Duinrell 2015. Deze zichtlijn lag iets oostelijker dan weergegeven op de kaart Bestemmingsplan Duinrell 2015.
- Zichtlijn 4 is in de huidige situatie als zichtlijn op het huis Duinrell niet meer aanwezig. Meest herkenbaar is het fragment vanaf de bebouwing aan het plein naar de voormalige jachtopzienerswoning als laan en de plaats van de jachtopzienerswoning als zichtpunt aan het westelijke einde van de laan.
- De weg Duinrell heeft vooral cultuurhistorische betekenis als structuurelement.

Aanbeveling:

- Zichtlijn 4 laten vervallen als zichtlijn in het Bestemmingsplan Duinrell;
- Handhaven als historisch waardevolle structuur.

1701

1876

1894

1822

1945. Ter oriëntatie is de vml. zichtlijn als pijl weergegeven

ZICHTLIJN 5

HISTORISCH OVERZICHT

Zichtlijn 5 is tegelijk met of kort na de bouw van het buitenhuis in 1682 aangelegd. Zichtlijn 5 is voor het eerst weergegeven op de overzichtsgravure van Duinrell uit 1701 door Petrus Schenck.

De zichtlijn is als dwarsas haaks op de centrale as aangelegd en doorsneede de gehele aanleg van oost (Katwijkseweg) naar west (Duinsloot). Deze dwarsas is aangelegd ten zuiden van de beide bouwhuizen op het voorplein.

De dwarsas is gespaard in de eerste verandering van de aanleg in landschapsstijl zoals zichtbaar op het Kadastraal Minuut Plan Wassenaar sectie F, 1^e blad uit 1822.

De dwarsas is ook gespaard tijdens de verandering van de aanleg in landschapsstijl tussen ca. 1855 en 1876 zoals zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1876).

Tijdens de verandering in landschapsstijl die rond 1890 plaatsvond is de dwarsas bewust uitgeoetst zoals zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1894).

Ten oosten van het huis is de rechte dwarsas als toegangsweg vervangen door een slingerlaan die vanaf de Katwijkseweg naar het huis voert. Ter hoogte van de oostelijke moestuin is in 1894 in het profiel van de dwarsas de orangerie gebouwd.

Ten westen van het huis is de dwarsas grotendeels dichtgeplant. Nabij het huis langs de westelijke moestuin is een deel opgenomen in het tracé van de weg Duinrell. Aan de westzijde is in het bos een deel van de dwarsas gespaard ter ontsluiting van de schaapskooi (al zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1876).

Bij de vierde fase van de verandering in landschapsstijl rond 1920 is de westelijke moestuin opgeheven en de gracht rond de westelijke moestuin vergraven in een slingervorm. Hierbij is de weg Duinrell verlegd precies ter hoogte van het restant van de dwarsas.

HUIDIGE SITUATIE

In de huidige situatie resteert van de dwarsas als structuur nog enkele losse fragmenten:

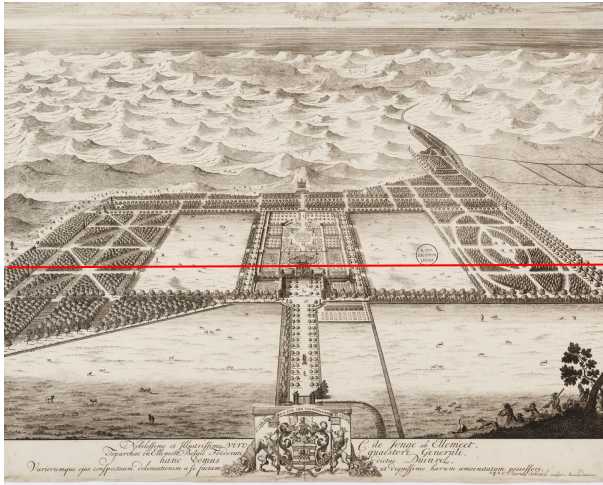
- De weg ten noorden van het restaurant de Schaapskooi;
- De noordelijke grens van Parking 2;
- De dam over de sloot langs de Katwijkseweg ter hoogte van de knik in de duinsloot.

CONCLUSIE

- De dwarsas is voor 1900 heeft als zichtlijn zijn betekenis verloren tijdens de verandering van de aanleg in landschapsstijl omstreeks 1890.

Aanbeveling:

- Zichtlijn 5 laten vervallen als zichtlijn in het Bestemmingsplan Duinrell.

1701

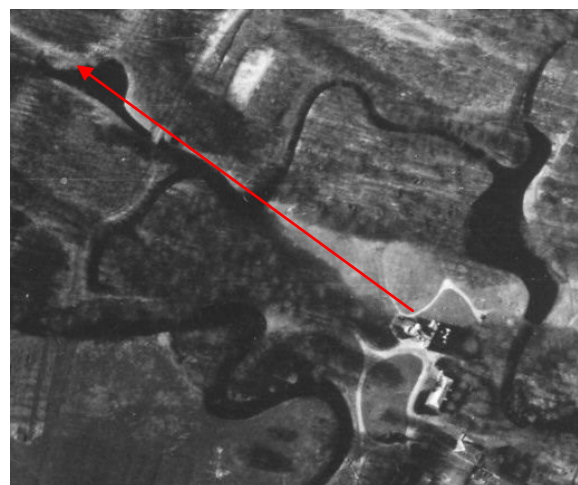
1894

Zicht vanaf vml. huis over vijver geblokkeerd door Tikibad

1876

1945

Geblokkeerd zicht vanaf vijver richting vml. huis

ZICHTLIJN 6

HISTORISCH OVERZICHT

Zichtlijn 6 is tegelijk met of kort na de bouw van het buitenhuis in 1682 aangelegd. Zichtlijn 6 is voor het eerst weergegeven op de overzichtsgravure van Duinrell uit 1701 door Petrus Schenck.

Zichtlijn 6 betrof het westelijke deel van een tuinas die evenwijdig maar ten noorden van de dwarsas (zichtlijn 1 en zichtlijn 3) door de tuin liep. De zichtlijn voerde vanaf de tuin achter het huis in westelijke richting over achtereenvolgens een rechthoekige hertenweide, tussen de twee sterrenbossen naar de duinen.

In de eerste fase van de verandering van de aanleg in landschapsstijl liggen ter hoogte van de zichtlijn twee vijvers, te weten een slingervormige vijver en de "groote kom". Deze situatie is zichtbaar op het Kadastraal Minuut Plan Wasse naar sectie F, 1e blad uit 1822. Vermoedelijk is er dan geen sprake meer van een zichtlijn. De Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1876) geeft geen zichtlijn weer.

Tijdens de derde fase van de verandering in landschapsstijl die rond 1890 plaatsvond zijn de diverse vijvers met elkaar verbonden tot een grote meanderende vijverpartij. Bij deze vergraving worden de twee bovengenoemde vijvers onderdeel van deze waterpartij. Ook dan lijkt er geen sprake te zijn van een zichtlijn. Deze situatie is zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1894 en 1914).

In de vierde fase van de verandering in landschapsstijl is zichtlijn 6 in een iets gewijzigde gerende vorm hersteld en gericht op het aan deze zijde al eerder sterk uitgebouwde huis. Deze situatie is voor het eerst zichtbaar op de Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1934).

Op een luchtfoto van 26 februari 1945 is zichtlijn 6 duidelijk herkenbaar als zichtlijn die over de vijvers richting de duinen voert ten noorden van het hoogste punt van Zuid-Holland. De beëindiging van de zichtlijn wordt gevormd door een folly in de vorm van een houten schot waarop een kerkfront staat geschilderd. Deze folly staat ten westen van de duinsloot. Na W.O. II wordt de folly wegens bouwvalligheid afgebroken.

In 1983-1984 is het Tikibad aangelegd op de plaats van het meest westelijke deel van de vijver in de zichtlijn. Met de aanleg hiervan is zichtlijn 6 halverwege geblokkeerd.

In 1986 met de sloop van huis Duinrell is het zichtpunt van de zichtlijn verdwenen. Op de plek van het huis is Parking 3 aangelegd.

HUIDIGE SITUATIE

In de huidige situatie resteert van zichtlijn 6 als structuur nog enkele losse fragmenten:

- De vijver ten oosten van het Tikibad;
- De ligweide ten westen van het Tikibad.

De zichtlijn is onderbroken door:

- Parking 3 (voormalige locatie huis Duinrell) met afschermende beplanting
- Stacaravans tussen Parking 3 en vijver;
- De bebouwing van het Tikibad;
- De randbeplanting langs de noordwestzijde van de ligweide van het Tikibad.

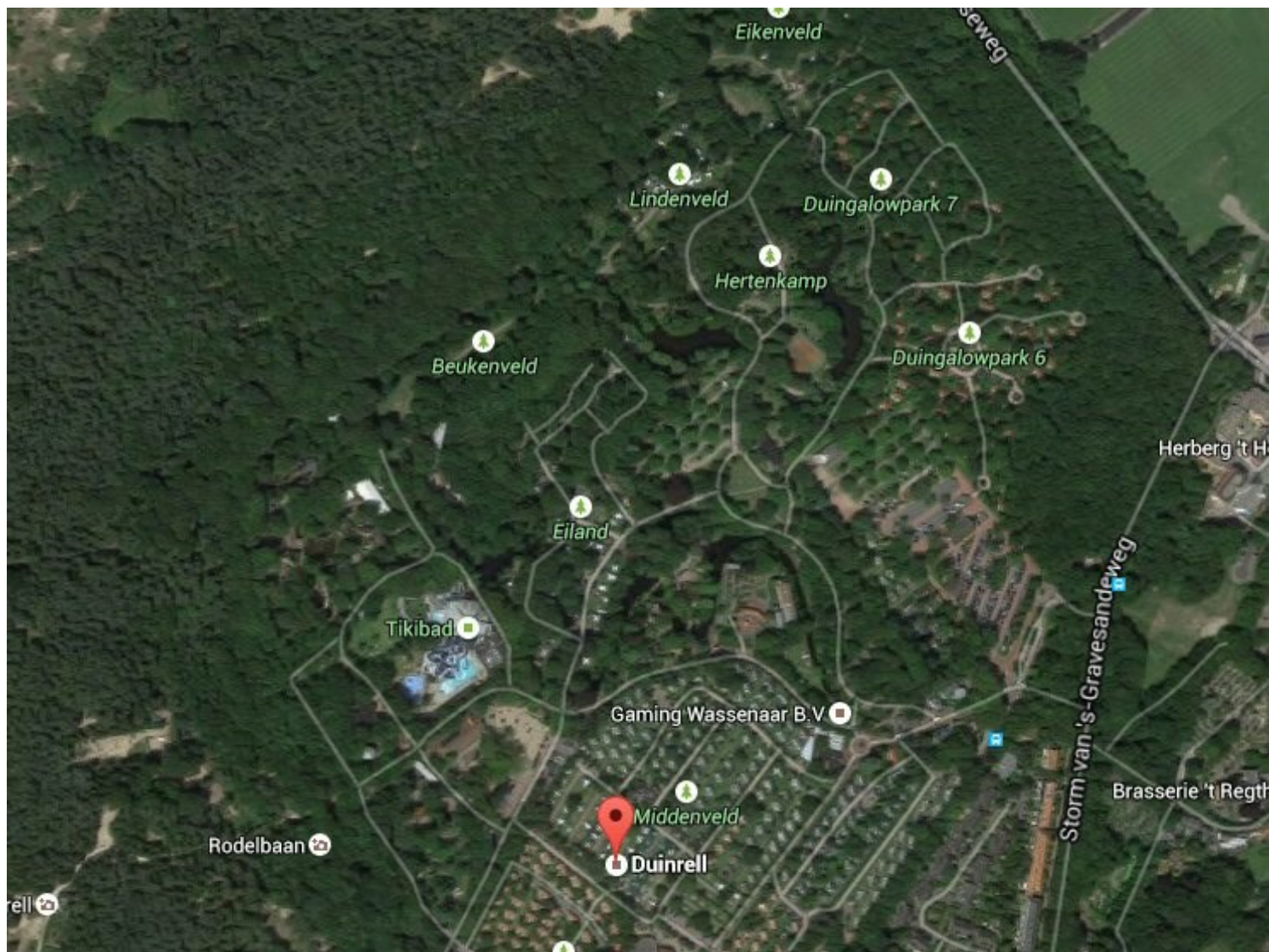
Het huis als beëindiging van de zichtlijn ontbreekt.

CONCLUSIES

- De (voormalige) zichtlijn 6 is niet exact op de juiste locatie weergegeven op de kaart Bestemmingsplan Duinrell 2006. Deze zichtlijn lag iets noordelijker dan weergegeven op de kaart Bestemmingsplan Duinrell 2006;
- Van zichtlijn 6 zijn in de huidige situatie alleen nog fragmenten aanwezig. Deze fragmenten worden sterk gedomineerd door de aanwezigheid van het Tikibad dat midden in de zichtlijn is gebouwd;
- Zichtlijn 6 verbindt in de actuele situatie Parking 3 met het Tikibad.

Aanbeveling:

- Zichtlijn 6 laten vervallen als zichtlijn in het Bestemmingsplan Duinrell;
- Vijverpartij handhaven als historisch waardevolle structuur.

Luchtfoto 2015 (googlemaps) met de huidige situatie als attractiepark.

ALGEMENE CONCLUSIE

Concluderend kan gesteld worden dat de historische parkaanleg en ruimtelijke structuur na 80 jaar ontwikkeling van gebied voor verblijfsrecreatie naar attractiepark zeer zwaar is aangetast. Van de historische parkaanleg resteren in de huidige situatie nog veel bouwkundige onderdelen zoals opstallen (oranjerie, koetshuis en dienstwoning), deel van de aanleg en structuur zoals beplanting, vijvers, wegen en paden. Echter de ruimtelijke samenhang en beleving van de historische parkaanleg is grotendeels verloren gegaan door de bebouwing van het attractiepark en later toegevoegde beplantingen. Voormalige open parkdelen zijn ingericht als stacaravanterrein, Duingalowparken, attracties en andere gebouwen ten dienste van de exploitatie als attractiepark Duinrell. Door het huidige gebruik en inrichting is de historische parkaanleg voor de bezoeker steeds minder als zodanig beleefbaar.

De cultuurhistorische betekenis van de zichtlijnen in de huidige situatie is mede afhankelijk van de gehele ruimtelijke samenhang en herkenbaarheid/beleefbaarheid van Duinrell als buitenplaats en historische parkaanleg. Vijf van de zes zichtlijnen waren gericht vanuit huis Duinrell op de omringende parkaanleg en vice versa. Huis Duinrell was bepalend voor beleving en ruimtelijke samenhang van de aanleg. Met de sloop van huis Duinrell in 1986 en de aanleg van Parking 3 op deze locatie heeft het historische park zijn hart verloren.

Concluderend kan gesteld worden:

- Zichtlijn 1 en zichtlijn 2 zijn weliswaar onderbroken door jonge beplanting maar vrij eenvoudig te herstellen;
- Zichtlijn 4 en zichtlijn 6 zijn in de actuele situatie geheel verdwenen of dermate aangetast en/of gefragmenteerd dat van een zichtlijn amper sprake meer is;
- Zichtlijn 3 en zichtlijn 5 zijn in de diverse veranderingen waarin de geometrische aanleg is omgevormd tot een aanleg in landschapsstijl bewust opgeheven.

Bescherming van de zichtlijnen, met uitzondering van zichtlijn 1 en zichtlijn 2, is in de huidige situatie niet zinvol omdat deze als verloren kunnen worden beschouwd.

Aanbevolen wordt om de oorspronkelijke locatie van het huis als historisch centrum van de buitenplaats te benutten als een kans voor kwaliteitsverbetering. Een kunstwerk of gebouw op deze locatie als zichtpunt zou de gehele ruimtelijke samenhang en herkenbaarheid/beleefbaarheid van Duinrell als buitenplaats en historische parkaanleg versterken en hier betekenis aan toekennen.

LITERATUUR

Albers, L.H. *Landgoederen in de Gemeente Wassenaar, Duinrell* (1997)

Dietz, L., *Duinrell 1935-2010. Kroniek van een familiebedrijf* (Utrecht 2010)

Lutgers, P.J., *Gezigten in de omstreken van 's-Gravenhage en Leyden*, (Amsterdam 1855)

Micklinghoff, F., *Monumentaal groen in Wassenaar* (Den Haag 1999)

Rijken, H., *De Leidse Lustwarande Geschiedenis van de tuinkunst op kastelen en buitenplaatsen rond Leiden, 1600-1800* (Leiden 2005)

Scheffer, C., De stedenbouwkundige ontwikkeling van een buitenplaatsenlandschap naar een bosrijk villadorp. De waardering voor en omgang met historische buitenplaatsen in Wassenaar na 1900' in *Jaarboek Monumentenzorg 1988*, 29-47

TasT, *Hoofdkenmerken en waardering van waardevolle cultuurhistorische gebouwen en objecten in de gemeente Wassenaar* (2014),

KAARTEN:

P. Schenck, *Gezichten op de buitenplaats Duinrell*, 1701

Kadastraal Minuut Plan Wassenaar sectie F, 1e blad uit 1822

Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1876)

Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1894)

Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1914)

Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 421 (uitgave 1934)

Luchtfoto Royal Air Force, 26 februari 1945